

СИНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТ МОВЛЕННЕВОГО РЕЛЯТИВІЗМУ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Кирильчук О.Б.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

У статті йдеться про значення риторичної освіти, зв'язок риторики з усьмим словом у час цифрової, інформативної цивілізації. Акцентується увага на синергетичному аспекті негативного впливу мовленнєвого релятивізму та виникнення бар'єрів мовленнєвого взаєморозуміння у процесі формування риторичної культури особистості в умовах повсякдення.

Ключові слова: синергетичний аспект, риторична культура, особистість, мовленнєвий релятивізм, мовленнєві штампи.

Постановка проблеми. Мовно-культурний фактор зазнає сьогодні модифікації, стає медіальним і багатокультурним. Розширення функцій української мови, відродження українських середовищ належить до головних стратегічних завдань соціокультурного довілля. Це зумовлює проблеми, які викликані дослідженнями мови, наслідками критики, якій сучасні науковці піддали так звану модерністську традицію, наслідками змін, які відбуваються у сучасному суспільстві (плюралізація, глобалізація). Те, що мова надзвичайно важливий компонент культури, що вона не є лише засобом комунікації між людьми, а також є інструментом творення культури, визначається всіма. Мовно-культурний фактор вирізняється підвищеним інтересом наукових кіл, засобів масової інформації, та насамперед суспільства до питань, що стосуються культури спілкування, культури мовлення, культури поведінки особистості.

Зараз стали вельми актуальними проблеми розкриття внутрішніх механізмів походження як мови, так і культури, виникнення мовної різноманітності та мовленнєвого релятивізму. На думку К. Бьорка, саме культурно-риторичний феномен слугують «відкриттям мотивів людських дій», бо він відіграє істотну роль у практичному формуванні риторичної культури особистості. Вона розвиває науку писання і говоріння, а також розуміння і аналізування. Сконцентровуючи увагу на основних чинниках формування риторичної культури, ми приходимо до висновку, що це правильність мовлення особистості з точки зору літературної норми, змістовність, логічна послідовність і точність вислову, стильове багатство та виразність позиції того, хто говорить, доречність і доцільність висловлювання щодо комунікативної ситуації.

Відмітимо, що в культурі тісно пов'язані всі її структури і механізми. Руйнація одних відбивається на функціонуванні інших. Надзвичайно чутливим індикатором розкладу культури є мова, яка проти волі самих мовців виявляє з великою об'єктивністю реальний стан суспільства.

Окреслити синергетичний аспект впливу мовленнєвого релятивізму на формування мовного надбання рідної мови в умовах розвитку риторично-культурного мовлення особистості маємо основним завданням цієї праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відновлення цінного досвіду риторичної думки, що спрямована на формування в особистості ефективної комунікативної діяльності ми зустрічаємо в творах Н. Безменової, С. Іванової, В. Одінцева, Є. Ножина, Ю. Рождественського, Г. Сагач, В. Чихачова, О. Юніної. Зазначимо, що поява цифрової комунікації справила істотний вплив на спосіб формування риторичної культури особистості у цілому для неї нових сфер

спільного життя. Ці проблеми з'явилися у статтях, уміщених до «Historisches Wörterbuch der Rhetorik» [8, с. 69], де автори приймають за очевидний факт, що риторичні критерії є найкращим знаряддям для опису й аналізу будь-яких текстів культури (звичайно в основному мовних).

Наукові погляди німецьких учених Г. Апеля (H. Apel), К. Бютнера (C. Bytner), В. Ульріха (W. Ulrich) також розглядають процес формування риторичної культури особистості та вивчення проблеми мовленнєвого релятивізму в синергетичному ракурсі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених дослідженню різних аспектів формування риторичної культури особистості, відчувається дефіцит спеціальних наукових розвідок щодо розгляду синергетичного аспекту мовленнєвого релятивізму. О. Юніна засвідчує, що риторична культура особистості потребує суттєвого поліпшення шляхом формування вмінь грамотно, логічно і переконливо висловлювати свої думки, володіти нормами літературного мовлення, долати скутість думки і слова, запобігати хвилюванню, опанувати себе, виступаючи публічно. Мовленнєва комунікація особистості спрямована на подолання конфронтативності, що сприятиме розвитку толерантності, конструктивності та ефективності спілкування, як того вимагає сьогодення і перспективи майбутнього.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є розкриття культурно-риторичного феномену формування риторичної культури особистості в ракурсі розгляду синергетичного аспекту мовленнєвого релятивізму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Запит сучасного суспільства щодо теоретичних знань та практичних навичок спілкування, правил поведінки та мистецтва діалогу залучення молодого покоління до цілеспрямованого процесу формування риторичної культури. Під феноменом риторичної культури ми розуміємо процес і результат створення особистісних передумов для спілкування з оточуючими відповідно до культурних здобутків суспільства у комунікативній сфері. Особистість живе, розвивається, створює свою культуру, використовує здобуте культурне багатство. Звичайно це відбувається у процесі діяльності, «людина може існувати лише завдяки діяльності, яка дає змогу створювати й засвоювати певні цінності» [3, с. 148]. Дотримуючись таких наукових позицій, можна зробити висновок, що кожна особистість у процесі діяльності завжди поводить у межах культури та загальнолюдських цінностей. При цьому особистість розглядається і як об'єкт культурних впливів, і як суб'єкт, творець цінностей.

На наш погляд, слід взяти до уваги й синергетичний підхід до визначення поняття «культура».

Тут ми підтримуємо твердження Е. Сепіра: «Існує стільки ж культур, скільки індивідів у населенні» [6, с. 178]. З точки зору підходу бачить культуру О. Беляєв: «Культура є стиль життя, і в цьому стилі вона є творчість самого життя, але не не-свідома, а – усвідомлення; культура визначається ростом людської самосвідомості; вона індивідуальна й універсальна водночас; вона припускає перетин індивіда та універса; перетин цей є наше Я, єдина дана нам інтуїція; культура завжди є культурою якогось Я» [6, с. 37–44].

Рідна мова, як правило, засвоєна з дитинства, за умови, коли індивід залишається в рідному мовному середовищі, стає, безумовно, найприроднішою і найзрозумілішою для нього. З властивою йому стислістю про це сказав великий фізик Ервін Шрьодінгер: «Рідна мова кожного є немовби підігнаною одежею, і не можна почувати себе цілком вільно, коли не одразу можеш підібрати потрібне слово і його доводитися замінити іншим» [5, с. 165]. Втім, потреба відшукати і вжити єдине, найточніше в даному контексті чи даній ситуації, слово є органічною і гострою для кожної особистості. Бо кожна мова – це безмежний океан і досконале її знання являється проблемою великої складності.

Отже, наполегливе вивчення рідної мови протягом усього життя і, очевидно, оволодіння нею як першою в ранньому віці – оптимальний шлях мовного розвитку особистості. Що ж до чужих мов, то їх вивчення слід рекомендувати по закінченні опанування граматики та основним лексичним фондом рідної мови. Не слід боятися чужих мов, їх вивчення сприяє розвитку асоціативного мислення, глибокому розумінню семантики, загальному розширенню понятійної сфери людини. Зіставлення мовних фактів своєї і чужої мови настільки корисне, що можна висловити таке загальне твердження: вивчення чужих мов значно поглиблює знання рідної [5, с. 166].

Своє бачення щодо вивчення мови висунув О. Потебня, який розвиваючи проблему мовленнєвого релятивізму та шляхи найефективнішого оволодіння рідною культурою, застерігав проти модного захоплення вивченням багатьох чужих мов без нагальної практичної потреби. Він вважав розумовий прогрес особистості на основі рідної мови, глибоке оволодіння нею значно суттєвішим досягненням, аніж засвоєння кількох чужих мов: «Людина, яка говорить двома мовами, переходячи від одної до другої, змінює разом з тим характер і напрям течії своєї думки, притому так, що зусилля її волі лише змінюють колію її думки, а на подальшу течію думки впливають лише опосередковано. І навпаки, якщо дві чи кілька мов достатньо звичні для мовця, то разом із зміною змісту думка мимоволі звертається до тої чи іншої мови» [6, с. 38].

Вивчення теоретичних основ проблеми дозволяє стверджувати, що явище мовленнєвого релятивізму породжує труднощі вивчення чужих культур. Між народами з різними культурами воно виявляє не-тривіальність проблеми взаєморозуміння. Справа в тому, що кожна культура, поряд з універсальними, витворює свої, притаманні тільки цій культурі, поняття і закріплює їх у відповідній лексиці. При передачі цих понять іншомовними словами часто виникає, так би мовити, концептуальна похибка, суть якої полягає у підміні змісту поняття. Так, наприклад, навіть необхідне у кожній мові слово рідства «мати» при докладному аналізі виявляється нееквівалентним для носіїв української та російської свідомості: відповідні слова утворюють похідні з різними конотаціями (порівняємо вживані в російській

мові *мамаша, мамка, маман, мамуля, матушка*, змістове навантаження яких не може бути в точності виражене українськими словами) навіть основні репрезентанти слів *мати* і *мать* виявляються за змістом не цілком еквівалентними [6, с. 168].

Тут слід враховувати якнайретельніше пізнання мови, яке потребує глибоке вивчення певної культури. З цього приводу Е. Сепір висловлюється так: «Мова стає дедалі ціннішим орієнтиром при науковому дослідженні конкретної культури. В певному сенсі набір культурних моделей цивілізації індексується у мові. Наївно думати, ніби можна зрозуміти суттєві контури культури без опертя на мовний символізм, який робить ці контури значимими і зрозумілими для членів соціуму. Мова є провідником по соціальної дійсності. Люди живуть не тільки в об'єктивному світі і не лише у світі соціальної діяльності, як зазвичай уявляють, а значною мірою знаходяться під владою конкретної мови, яка стала засобом вираження для їх соціуму. Ми бачимо, чуємо і будемо весь наш чуттєвий досвід саме так, а не інакше, значною мірою тому, що мовні звичаї нашого соціуму спонукають до вибору певної інтерпретації» [6, с. 170].

Погоджуємося у цілому з твердженням К. Бютнера [9], що сучасні науковці характеризують наш час як антропологічну кризу: людству дедалі складніше виживати у світі, який саме ж воно й створило. Відзначаються нарощування духовної кризи, криза інституту сім'ї, демографічні перекося, відхід від вічних цінностей буття у бік цінностей матеріальних, бажання спрощувати картину життя, небажання замислюватися про майбутнє, про екологічну погрозу тощо. У нашому суспільстві існує додаткова низка кризових проблем, притаманних саме нам: перманентний конфлікт влади, криміналізація життя, культ грошей, занепад загальної культури. Підкреслюється, що ці соціальні явища природно відображаються у суспільному житті України: низька культура мовлення, розповсюдження нецензурної лексики особливо серед молоді, чисельні маніпуляції свідомістю у медіа-просторі, у політиці, бізнесі, у сектантстві різних гатунків, низькопробні тексти у маскультурі. На сьогодні, на жаль, невпинно отримує комунікативне поширення ненормативна та непристойна лексика, засмічується рідна українська мова за рахунок невибагливого уживання іншомовних слів, діалектизмів та усяких жаргонізмів. Поширеного розповсюдження отримали різні «Словники російського мату», «Словники одеської мови», «Словники сленгу». Як говорить М. Чикарькова, це «з одного боку, свідчить про дух свободи і мовленнєвого пошуку; з іншого – оті знахідки виявляються занадто часто настільки бідними й позакультурними, що стає зрозуміло: свобода слова у нас ще сприймається як ситуація мовної анархії, яка пориває з усякими культурними традиціями» [3]. Чого вартий жаргон – еталон бездуховності й примітиву: «тіпа», «бабкі», «по поняттям», «кончай базар», «казьол», який часто-густо можна зустріти в мовленні молоді людини, які із захопленням засвоюють цей лексикон та невід'ємні від нього «блатні» інтонації. Доцільно зауважити в ракурсі нашого дослідження, що «мат» – це свідчення бідності мови, «опущення» інформаційного ряду, «моветон» (дурний тон) у спілкуванні та проникнення в інформаційне поле етики насилля, неповаги до людської гідності [6, с. 171].

У контексті нашого дослідження заслуговує також нашої уваги стаття Маргарити Жуйкової, у якій цікаво проведено аналіз різних пар похідних слів з близьким змістом. Тож, наведемо такий при-

клад: *громадянин – гражданин, запросити – пригласить, свято – праздник, немовля – грудной ребенок, злидні – нужда, ідальня – столовая, лікарня – больница, злочин – преступление, зрозуміти – понять, подружжя – супруги, рушник – полотенце*. Цікаво відзначити, що в багатьох випадках внутрішня форма українських лексем орієнтована на важливішу ознаку поняття, ніж це спостерігається у відповідного російського слова: *зрозуміти* («осягнути розумом») та *понять* («прийняти», «взяти»), *запросити* («висловити прохання») та *пригласить* («здійснити щось за допомогою голосу»). У цій статті слід акцентувати увагу і на виділенні авторкою думки стосовно руйнівного впливу російської мови на український менталітет: «Оскільки справедлива теза, що кожний етнос за довгий шлях свого розвитку створює свою, самобутню мову, яка передає новим членам соціуму закладене у ній світобачення, то слід прийняти і висновки з неї: необхідно ставитися до мови як до найвищої національної цінності, розуміючи, що за руйнацією мови неминуче прийде й руйнація національної свідомості. Якщо характерне українське *Марусю мама попросила допомогти* замінюється в мовленні жаргонним російським *Машку маман припахала*, то йдеться вже не про багатство мовних можливостей, а про зубожіння душі й девальвацію моральних цінностей» [1, с. 11].

Засвоївши російську мову, певна частина мовців в Україні переносить російську вимову і на українську. Цьому сприяла система освіти, яка не забезпечувала глибоких знань рідної мови. Фізично знищивши авангард української інтелігенції у 30-х роках, окупаційна влада обсаджувала провідні посади на ниві освіти й культури людьми напівграмотними, що не могли навчити покоління правильної мови. Тут досить згадати академіка Белодєда – керівника інституту мовознавства АН УССР – який установлював норми української мови, належною мірою нею не володіючи. Досить часто в наш час у середовищі українознавців процвітає «акання», а також «екання». Так, деякі фахівці-мовознавці слова факультет, університет, кабінет вимовляють: *факультет, університет, кабінет* [2, с. 10]. У таких людей коло думок залишається вузьким. Чи можуть вони зрозуміти, скажімо, слово *доводити* у значенні «будувати логічне доведення»? Ні, бо вони сприймають його в значеннях «йдучи, супроводжувати когось до якогось місця» або «спричинятися до певного стану». Тому для передачі значення «будувати логічне доведення» вони вживають слово *доказувати*, хоча основне значення цього останнього «закінчувати щось говорити».

Аналізуючи такі підходи, ми приходимо до висновку, що сприймаючи мовлення особистості, можна швидко зрозуміти особливості її світобачення, а також рівень інтелектуального розвитку. Ми повністю підтримуємо думку російського філолога Л. Крисіна, який констатує «огрублення мовлення», поширення магу в усіх сферах суспільства, в тому числі серед інтелігенції, дітей, жінок, підлітків, загалом «надзвичайно високий рівень агресивності у мовній поведінці людей». «Усне мовлення характеризується такими рисами, як жорсткість в оцінці поведінки співрозмовника, вкрай негативна експресивність при обговоренні того, з чим незгідний мовець, збуджений, незгідка ворожий тон мовлення». Не випадково спілкування, що заходить у глухий кут, визначають фразеологізмом «вони говорять різними мовами». Тож робимо висновок, що «всі ці особливості сучасної усної мови – наслідок негативних процесів, що відбуваються у позамовній

дійсності; вони тісно пов'язані із загальними деструктивними явищами в галузі культури та моральності» [6, с. 173].

Прецедентне поширення непристойних слів спостерігається нині досить часто у повсякденному українському мовленні, яке втратило свою традиційну доброзичливість, ввічливість та безприкладний добрий гумор. Дослідник Ю. Левін, аналізуючи це явище, добре розуміє, що непристойна лексика використовується не лише задля лайки, її основне призначення – висловити певне ставлення мовця до явищ дійсності. Від кількох коренів утворена величезна кількість похідних слів, очевидно, теж непристойних за формою, так що мовець може, майже не виходячи за її межі, описати доволі широке коло явищ, аж до устрою і способу функціонування (автор пише, що він сам був свідком того, як старшина армії пояснив будову і дію затвору гвинтівки за допомогою похідних лише від одного непристойного кореня).

Говорячи про формування риторичної культури особистості ми повинні звернути нашу увагу і на виникнення бар'єрів мовленнєвого взаємопорозуміння, що часто пов'язане з незнанням головних мовленнєвих штампів спілкування. Важливим для нашого дослідження є зроблена американським психологом М. Ліорі систематизація мовленнєвих штампів спілкування. Наведемо, як приклад, найбільш характерні та шкідливі із них для мовлення:

- банальність (говориться про добре відомі речі);
- пасивність (відсутність власної думки);
- егоцентризм (розмова про себе і свої справи);
- самозаглибленість (постійне і неодноразове повернення до своїх успіхів або невдач);
- низька емоційність (байдужість до слухачів, монотонність);
- візуальна непривабливість;
- неуважність (перескакування з теми на тему, ігнорування основної ідеї розмови);
- запобігання, лестоці, показна дружелюбність.

Використання цих негативних мовленнєвих штампів має посиленний вербально-візуальний ефект особливо у навчально-спірному середовищі, коли мовлення вчителя сприймається учнями як приклад, як взірць для наслідування.

Зрозуміло, що занепад моральності і огрублення мови знаходяться між собою також у відношенні позитивного зворотного зв'язку: спотворена, збіднена, груба мова формує примітивне мислення і вульгарний стиль поведінки, що поглиблює моральний занепад, а це посилює розклад мовної свідомості, а саме й риторичної культури особистості.

Мовна проблема має два головні аспекти, які в реальній нинішній дійсності виявилися до деякої міри антагоністичними. Всі творці незалежної української держави наголошують, і, мабуть, абсолютно правильно і законно, на необхідності вільного функціонування української мови як державної в усіх сферах життя і на всій території України. Однак мало звертається уваги на те, що тим самим загрожується проблема охорони української мови від внутрішнього розкладу, зумовленого саме оцим її бурхливим поширенням.

Як зазначає німецький політолог В. Ульріх, «для багатьох європейців сьогодні набагато важливішими від релігії є мова і культура, які в європейських національних державах становлять ключові сфери й принципи розпізнавальні ознаки. Хоча державно-політичні кордони скрізь жодною мірою не збігаються з культурно-мовними, практика більшості національних держав орієнтована на те, щоб створити гомогенну мовну культуру на спільній державній території» [9, с. 19].

Цікавлячись проблемою виховання риторичної культури особистості, нас насторожує мовна ситуація, що склалася в Україні у зв'язку з поширенням на її території української і російської мов, що відрізняється від європейських стандартів. Використання двох мов або кількох мов у загальнонаціональній комунікації є винятком серед європейських держав і можливе тільки в територіально невеликій країні. До таких винятків належить, наприклад, Люксембург, населення якого говорить місцевим діалектом німецької, а в школах введено вивчення двох офіційних мов – літературних німецької і французької. Інший характер має державна тримовність Швейцарії, де німецька, французька й італійська мови вважаються національними і державними, а ретороманська визнана як національна, але не має статусу державної. Однак швейцарська тримовність функціонує тільки в центральних органах влади. Реальну ж мовну ситуацію цієї країни, що з початків заснування була конфедеративним об'єднанням трьох кантонів – німецького, французького й італійського, визначають як потрійну одномовність, оскільки в кожному з кантонів використовується тільки одна, своя мова [4, с. 10].

Проблема негативного впливу огрубленого та зубожілого сучасного російського мовлення на українську мову широкопланово обґрунтовується також ще в одній статті Маргарити Жуйкової «Чи потрібна українцям «русскаяязычная» мова?» [2, с. 15]. Авторка аналізує механізми і наслідки переродження російської мови, яка під нищівним тиском тоталітарного режиму перетворилась на мову «советську», чи, за влучним визначенням авторки, на «русскоязычную». Остання характеризується послабленням деяких важливих комунікативних властивостей, деформацією семантики багатьох слів, порушенням синтаксичних зв'язків, що призводить до руйнації у мовленні логічних структур.

Як бачимо в основі порозуміння людей впродовж життя лежить спілкування. Саме риторичне культурне спілкування є важливим фактором побудови громадянського суспільства в сучасній Україні. Риторичний діалог – це нова якість цивілізованого збагачення людства. Ми вважаємо, що це повинно стати одним з найважливіших завдань освіти впродовж життя всієї української нації.

Висновки і пропозиції. Отже, все зазначене дозволяє нам відзначити, що всі сприйняті людиною мовні зразки осідають у його пам'яті, закорінюються у підсвідомості, звичайно, вони потрапляють у мозок людини не самі по собі, не ізольовано, а в певному оточенні, яке спричиняє ті чи інші конотації, тобто слова і моделі обростають додатковим змістом. Мовне надбання радикально впливає на характер мислення людини та розширює її можливості.

Слід погодитися з думкою О. Селівановою про те, що комунікативне спілкування є «оригінально» культурним, коли воно як діяльність реалізується вільно й демократично, коли воно сповнене творчістю, тобто винахідливе, не загнане в схему штампів, догм корпоративних умовностей, соціально-групових інтересів [7, с. 464]. У зв'язку з цим проблема риторичної культури постає як частина загальної проблематики у моральному відродженні суспільства.

Таким чином, у ситуації майже повної відсутності захисту і підтримки, українська культура все ж розвивається і структурується, маючи вже чималі здобутки і в тих сферах, де традиційно була слабше представлена, зокрема в популярних міських жанрах. Очевидно, рано чи пізно вона зуміє вийти із зони відчуження і тоді швидко заволодіє своєю територією, тому що людям таки властиво тягнутися до свого, навіть коли їх довго від цього відлучували.

Список літератури:

1. Жуйкова М. Як говоримуть наші нащадки: українською мовою чи «малоросійським наречієм»? / М. Жуйкова // Державність. – 1995. – № 2. – С. 11.
2. Жуйкова М. Чи потрібна українцям «русскаяязычная» мова? / М. Жуйкова // Розбудова держави. – 1995. – № 3. – С. 15.
3. Література. Теорія. Методологія / [упор. Д. Уліцька]. – К.: Видавн. Дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 491.
4. Масенко Л. (У)мовна (У)країна: Популярне видання / Л. Масенко. – К.: Темпора, 2007. – С. 10.
5. Мечковская Н. Б. На семиотическом перекрестке: мотивы движения тела в невербальной коммуникации, в языке и метаязыке / Н. Б. Мечковская // Логический анализ языка. Языки динамического мира. – Дубна, 1999.
6. Свідзинський А. В. Синергетична концепція культури / А. В. Свідзинський. – Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009. – 696 с.
7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
8. Historische Wörterbuch der Rhetorik, red. W. Jens, G. Ueding, t. 1-4, Tübingen. – 1992-1998. – 358 s.
9. Lausberg H. Handbuch der literarischen Rhetorik / H. Lausberg. – T. 1-2. – München, 1973. – 278 s.

Кирильчук О.Б.

Полтавский национальный педагогический университет имени В.Г. Короленка

СИНЕРГЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ЯЗЫКОВОГО РЕЛЯТИВИЗМА В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ РИТОРИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ЛИЧНОСТИ

Аннотация

В статье рассказывается о значении риторического образования, связь риторики с устным словом во время цифровографической, информативной цивилизации. Акцентируется внимание на синергетическом аспекте негативного влияния языкового релятивизма и возникновение барьеров языкового взаимопонимания в процессе формирования риторической культуры личности в условиях бытия.

Ключевые слова: синергетический аспект, риторическая культура, личность, языковая релятивизм, языковые штампы.

Kyrylchuk O.B.

Poltava Korolenko National Pedagogical University

SYNERGETIC ASPECT OF LINGUISTIC RELATIVISM IN THE CONTEXT OF RHETORICAL CULTURE OF PERSONALITY

Summary

The article reveals the importance of rhetorical education, its connection with a word during the time of digital, informative civilization. Attention is focused on synergistic aspect of negative impact of speech relativism and the emergence of barriers to speech understanding in the process of development of a personality rhetorical culture in everyday life.

Keywords: synergistic aspect, rhetorical culture, personality, speech relativism, speech stamps.